

Nr 206.

Av herr **Pettersson** i Södertälje, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återställande av den i lönehänseende förut gällande relationen mellan manliga och kvinnliga bokhållarebefattningar vid statens järnvägar m. m.

Under framhållande av, att fullgoda skäl talade för att utvidga området för de kvinnliga tjänstehavarnas verksamhet, anhöll järnvägsstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 1 december 1905 med förslag till lönestat för år 1906 om inrättande av kvinnliga bokhållarebefattningar vid statens järnvägar och stödde denna anhållan på sin erfarenhet, som givit vid handen, att en del självständiga och mera krävande göromål, vilka icke voro av den beskaffenhet att lämpligen böra i längden anförtros åt befattningshavare av kontorsskrivares grad, med fördel kunnat uppdragas åt kvinnor och att denna anordning visat sig utfalla på ett fullt tillfredsställande sätt. Förutom det, att det måste anses såsom en billig fordran från statstjänarnas sida att av staten erhålla en avlöning, som stode i skäligt förhållande till beskaffenheten av det arbete, vilket av dem påfordrades, framhöll järnvägsstyrelsen, att styrelsen i längden icke torde kunna av kontorsskrivare låta utföras sådant arbete, som till följd av sin art rätteligen borde verkställas av befattningshavare med bokhållares grad samt att styrelsen, därest förändring härutinnan icke åstadkoms, ganska snart skulle stå inför den belägenheten att för behöriga fullgörandet av åtminstone en del av de kvinnliga befattningshavarnas göromål nödgas göra framställning om erhållande av ökat antal manliga bokhållarebefattningar.

Rörande avlöningsförmånerna för de föreslagna kvinnliga bokhållarebefattningarna säger järnvägsstyrelsen i samma underdåniga skrivelse:

»Vad vidkommer avlöningen har styrelsen ansett sig böra, i överensstämmelse med vad hittills tillämpats i fråga om andra befattningar,

som avsetts för såväl män som kvinnor, i underdånighet föreslå något lägre avlöning för de kvinnliga än för de manliga bokhållarna, och håller styrelsen före, att arvodet för de förra lämpligen bör i arvodesskalan insättas med begynnelsearvode av 1,800 kronor och slutarvode av 2,400 kronor».

Dåvarande departementschefen anslöt sig till järnvägsstyrelsens ovan uttalade mening samt framhöll vid behandlingen av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen till 1906 års riksdag, att den ifrågavarande framställningen syntes vara väl förtjänt av bifall, då de göromål, som ålåg bokhållarna inom styrelsen, i allmänhet torde lika väl kunna utföras av kvinnor som av män samt att vid sådant förhållande något hinder icke borde finnas för kvinnor att bekläda dessa befattningar, helst de efter vad järnvägsstyrelsen meddelat redan en längre tid förrättat samma arbete, som ålåg de manliga bokhållarna inom styrelsen. Det kunde då icke heller anses annat än billigt, att de komme i åtnjutande av högre efter deras arbete lämpad avlöning. Riksdagen beslöt också i enlighet med departementschefens förslag.

I det av kommunikationsverkens lönekommitté avgivna förslaget till avlöningsreglemente för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, som fastställdes av 1919 års lagtima riksdag, att träda i kraft den 1 instundande juli, hava de kvinnliga bokhållarebefattningarna placerats icke allenast helt under den manliga bokhållaregraden utan även så långt under de manliga kontorsskrivarebefattningarna, att den kvinnliga bokhållaren som slutlön icke erhåller ens vad den manlige kontorsskrivaren får redan som begynnelselönen vid ordinarieskapet.

Nedanstående tablå belyser lönerelationen mellan de manliga kontorskrivare- och bokhållarebefattningarna å ena sidan och de nyinrättade kvinnliga bokhållarebefattningarna å den andra, såväl vid tiden för de kvinnliga bokhållarebefattningarnas inrättande som ock enligt 1919 års avlöningsreglemente.

År 1906.

Manlig kontorsskrivare.	Manlig bokhållare.	Kvinnlig bokhållare.
Kr. per år.	Kr. per år.	Kr. per år.
1,080: —	2,400: —	1,800: —
1,200: —	2,700: —	2,100: —
1,500: —	3,000: —	2,400: —
1,800: —		
2,100: —		
2,400: —		
2,700: —		

År 1919 den 1 juli.

Manlig kon- torskrivare.	Manlig bok- hållare.	Kvinnlig bok- hållare.
Kr. per år.	Kr. per år.	Kr. per år.
4,350: —	4,932: —	3,390: —
4,596: —	5,304: —	3,606: —
4,932: —	5,676: —	3,828: —
5,304: —	6,048: —	4,056: —
5,676: —	6,420: —	

Järnvägsstyrelsen, som före nämnda kommittéförlags framläggande för riksdagen hade att granska detsamma, anmärkte på den gjorda nedflyttningen å löneskalan av de kvinnliga bokhållarebefattningarna och begärde i underdånig skrivelse den 1 mars nästlidne år ändring däri, men på avslagsyrkande av kommunikationsverkens lönenämnd blev det oförändrade kommittéförslaget i berörda fall riksdagens beslut.

I sitt betänkande i anledning av propositionen angående gemensamt lönesystem samt lönereglering för kommunikationsverken m. fl. verk till 1919 års lagtima riksdag säger statsutskottet, att beträffande vissa befattningar en närmare utredning kunde komma att giva vid handen, att vissa omplaceringar av tjänsterna på löneskalan kunde vara motiverade, och riksdagen upptog i sin skrivelse angående den lönereglering för kommunikationsverken, som vann sin lösning vid nämnda riksdag, jämväl denna statsutskottets reservation.

I anslutning härtill anhöll järnvägsstyrelsen ånyo i underdånig skrivelse den 29 september 1919 om ändring av bl. a. de kvinnliga bokhållarebefattningarnas placering å löneskalan. I underdånig skrivelse den 19 december 1919 ha de kvinnliga bokhållarna själva hemställt om en rättvisare värdesättning av deras arbete. De skäl, på vilka de grunda sin framställning, framgå av nedanstående transumt av deras skrivelse:

»Förhållandet mellan de manliga och kvinnliga befattningshavarnas arbetsområden vid statens järnvägar har under tiden sedan år 1906 icke undergått någon förändring. Det synes oss då anmärkningsvärt, att då skillnaden i såväl högsta som lägsta lönegraderna mellan manlig och kvinnlig bokhållares lön vid de kvinnliga bokhållarebefattningarnas inrättande nämnda år icke utgjorde mer än 600 kronor per år, denna relation i 1919 års avlöningsreglemente ändrats därhän, att ovannämnda skillnad utgör i lägsta lönegraden kronor 1,542 och i den högsta kronor 2,364. Någon motivering för denna väsentliga försämring av den kvinn-

liga lönestandarden hava vi icke kunnat finna, och en sådan torde väl icke heller kunna presteras.

Redan vid ordinarieskapet, vilket i regel erhålles vid så unga år, att lönen måste anses allenast utgöra ersättning för utfört arbete och icke även innefatta ersättning för andra samhällseliga plikter, såsom familjeförsörjarens, tillerkännes den manlige kontorsskrivaren en avlöning, som den kvinnliga befattningshavaren, även om hon lyckats nå den högsta befördrens högsta löneklass, icke kommer i åtnjutande av. Man får väl dock utgå ifrån, att de göromål, som vid detta tidiga tjänstestadium läggas i den manlige kontorsskrivarens händer, icke rimligtvis kunna kräva egenskaper av så säregen art eller hög kvalitet, att icke ens de bästa och mest erfarna krafterna inom de kvinnliga befattningshavarnas led även besitta dem. För ådagalagd förmåga utöver vad den lägsta tjänsten kräver kompenseras den manlige kontorsskrivaren genom befordran och de manliga kontorsskrivare, som för alltid stanna i denna grad, erhålla ju, även de, högre avlöning genom uppflyttning i högre löneklasser inom kontors-skrivaregraden. Möjligen skulle det ju kunna sägas, att den manlige befattningshavaren genom utbildningen i de av järnvägsstyrelsen inrättade fackliga kurserna under den första anställningstiden har ett försprång framför sin kvinnliga kamrat, men detta försprång bör väl åtminstone icke kunna åberopas såsom ett skäl för den lägre slutlönen för den kvinnliga bokhållaren, då styrelsen funnit den kvinnliga befattningshavarens duglighet motivera hennes befordran till en högre, ansvarsfullare tjänsteställning, medan den manlige kontorsskrivaren, trots alla befordringsmöjligheter, icke förtjänar att anförtros viktigare göromål än dem, som tillhöra den lägsta graden.

Om man utgår ifrån att de manliga bokhållarnas löneställning är rätt avvägd, torde alltså icke kunna bestridas, att de kvinnliga erhållit en allt för låg placering å löneskalan, och att en uppflyttning av dessa befattningshavare i högre lönegrad är att anse såsom väl motiverad. Bokhållaregraden är för de kvinnliga tjänstehavarna vid statens järnvägar den enda befordringsmöjligheten; de andra kommunikationsverkens kvinnliga befattningshavare däremot hava möjlighet att få pröva sina krafter även i andra, bättre avlönade befattningar.

Den av Eders Kungl. Maj:t tillsatta kommunikationsverkens lönenämnd framhåller i sitt utlåtande den 10 november 1919, att om en förhöjning nu skulle vidtagas beträffande de kvinnliga bokhållarna vid statens järnvägar, måste självfallet förhöjningen komma att omfatta jämväl samtliga övriga till 5:te lönegraden vid de olika verken hänförliga befattningarna, enär dessa i allmänhet äro att anse såsom minst lika kvalificerade som

förenämnda bokhållare. Vi varken vilja eller kunna uttala oss om den formella kompetensen hos befattningshavarna i de övriga till nämnda lönegrad hänfödda befattningarna eller inlåta oss på en jämförelse mellan de olika arbetsområdena, men, då de kvinnliga bokhållarna vid statens järnvägar hava en formell kompetens, likvärdig med de manliga bokhållarnas, och fortfarande utföra det arbete, för vilket deras befattningar från början inrättats, samt, då det icke, oss veterligt, påståtts, att detta arbete numera bör värdesättas lägre än vad förut skett, så torde därav framgå, att de kvinnliga bokhållarna i järnvägsstyrelsen blivit under de snart 13 år, deras befattningar existerat, tillbakaflyttade i en grad, som enligt vår uppfattning icke låter sig försvaras.

Vi tillåta oss fästa uppmärksamheten därå, att i vårt grannland Danmark skrankorna mellan de manliga och kvinnliga arbetsfälten redan fallit och att statsmakterna medgivit fri och öppen tävlan mellan manlig och kvinnlig intelligens och arbetsduglighet *under* och *om* samma villkor. Då emellertid denna principfråga här i våra svenska förhållanden icke ännu slutdebatterats och vunnit sin lösning, vilja vi icke framställa något krav på en dylik likställighet, men det synes oss dock icke vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att en kvinnas arbete efter ett helt livs plikttrogen tjänst, vilket därtill av hennes överordnade erkänts vara så gott och kvalificerat, att hon tillerkänts befordran till en högre och ansvarsfullare tjänsteställning, icke skall honoreras ens så högt som den manlige nybörjarens.»

Järnvägsstyrelsen, som anbefallts att yttra sig om de kvinnliga bokhållarnas förestående framställning, säger i sin underdåniga skrivelse den 15 januari 1920 efter att hava relaterat sina motiv för inrättandet av de kvinnliga bokhållarebefattningarna:

»Vad sålunda anförts rörande tillkomsten av de kvinnliga bokhållarebefattningarna jämte vad sökandena i sin underdåniga ansökning framhållit synes styrelsen utgöra bevis för riktigheten av den i styrelsens underdåniga utlåtande den 1 mars 1919 uttalade uppfattning, att den för de kvinnliga bokhållarna i styrelsen bestämda avlöningen är för låg. I samma utlåtande ansåg sig styrelsen böra beteckna förhållandet mellan de kvinnliga bokhållarnas och de kvinnliga kontorsskrivarnas avlöningar såsom ett uppenbart missförhållande. Och detta uttalande vinner i styrka genom den jämförelse, som sökandena gjort mellan de manliga kontorsskrivarnas och de kvinnliga bokhållarnas avlöningar. Det måste enligt styrelsens uppfattning betraktas såsom en verklig orättvisa, att slutlönen för den

kvalificerade tjänst, som sökandena inneha, icke ens kan komma upp till en manlig kontorsskrivares begynnelselön.

Styrelsens förslag i förenämnda utlåtande och skrivelse gick icke ut på annat än en förhöjning i de kvinnliga bokhållarnas avlöning med en löneklass. Och något annat än en dylik mindre förhöjning kan måhända icke genomföras utan omreglering av hela eller åtminstone en del av löneskalan för kvinnliga tjänstemän. Styrelsen anser sig därför för närvarande icke kunna gå utöver sitt berörda förslag, men då även med en sådan förhöjning den orättvisa, varöver sökandena klaga, icke avhjälpes, anser sig styrelsen böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten av att frågan om särskilt de högre kvinnliga befattningshavarnas avlöning snarast möjligt tages upp till förnyad undersökning.»

Den föregående redogörelsen synes visa,

att ifrågavarande kvinnliga tjänstemäns lönefråga blivit snedvriden, så att deras avlöning kommit i ett helt annat förhållande till den motsvarande manliga tjänstemännens löner än som vid befattningarnas inrättande varit avsett,

att frågan därigenom kommit i ett läge, som på intet sätt står i överensstämmelse med regeringens och riksdagens då uttalade vilja,

att de ifrågavarande tjänstemännen utan eget förvållande blivit genom den tillbakaflyttning, deras befattningar under den nu gångna tiden lidit, försatta i en helt annan och sämre ställning än vad regering och riksdag vid befattningarnas inrättande avsett, samt

att den allmänna tendensen för ersättande av kvinnors arbete pekar i en motsatt riktning mot den ovan relaterade.

1919 års lagtima riksdag har i likhet med statsutskottet vid antagande av samma års lönerreglering utgått ifrån att ändringar i vissa avseenden av den däri fastställda löneskalan kunde finnas påkallade. En sådan ändring synes just vara en återgång till den ståndpunkt beträffande ifrågavarande kvinnliga befattningshavarnas löner, som Kungl. Maj:t och riksdagen förut intagit.

Då emellertid ytterligare utredning härutinnan torde vara erforderlig samt en ändring i antytt avseende för de befattningshavare som äro anställda vid Statens järnvägar torde påkalla en undersökning, huruvida härav föranledes ändring jämväl för motsvarande kvinnliga befattningshavare vid de övriga kommunikationsverken, vilken utredning lämpligen torde böra utföras genom Kungl. Maj:ts försorg, får jag hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida den relation i lönehänseende mellan de man-

liga och de kvinnliga bokhållarebefattningarna vid statens järnvägar, som på järnvägsstyrelsens förslag år 1906 fastställdes av Kungl. Maj:t och riksdagen, lämpligen bör återställas, ävensom huruvida av en sådan åtgärd påkallas förändringar i löneskalan jämväl för motsvarande för kvinnor avsedda befattningar vid postverket, telegrafverket och statens vattenfallsverk, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1920.

Jakob Pettersson.
